

УДК 336.1.02(477)

Мирончук В.М.*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри фінансів і кредиту
Вінницького навчально-наукового інституту економіки
Тернопільського національного економічного університету***Завальнюк І.О.***студентка
Вінницького навчально-наукового інституту економіки
Тернопільського національного економічного університету*

ВДОСКОНАЛЕННЯ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ СТІЙКОСТІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

THE IMPROVEMENT OF THE COMPLEX ESTIMATION OF THE FINANCIAL SYSTEM STABILITY OF UKRAINE

АНОТАЦІЯ

Для визначення стійкості фінансової системи до дестабілізуючих факторів запропоновано вдосконалення комплексної оцінки стійкості фінансової системи України шляхом побудови інтегрального показника, що сформований за допомогою методу рангової кореляції. На основі визначеного показника проведено аналіз стійкості фінансової системи країни у період 2007–2014 років.

Ключові слова: фінансова стійкість, фінансова система, показники стійкості фінансової системи, інтегральний показник, рангова кореляція.

АННОТАЦІЯ

Для определения устойчивости финансовой системы к дестабилизирующим факторам предложено совершенствование комплексной оценки устойчивости финансовой системы Украины путем построения интегрального показателя, сформированного с помощью метода ранговой корреляции. На основе алгоритма предложенного показателя проведен анализ устойчивости финансовой системы страны в период 2007–2014 годов.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, финансовая система, показатели устойчивости финансовой системы, интегральный показатель, ранговая корреляция.

ANNOTATION

The development of the complex estimation of the financial system stability of Ukraine is offered for the determination of the financial system stability to the destabilizing factors by the construction of the integral index formed by means of the method of the rank correlation. On the basis of algorithm of the offered index the analysis of the financial system stability of the country is conducted in the period of 2007–2014.

Keywords: financial stability, financial system, financial system stability indicators, integral index, rank correlation.

Постановка проблеми. Враховуючи значну нестабільність економічного розвитку в Україні, що зумовлено негативним впливом внутрішніх та зовнішніх факторів, які викликають економічні втрати та стимулюють поглиблення кризових процесів, фінансова система країни потребує постійної діагностики, яка може попередити виникнення негативних тенденцій у її функціонуванні. Тому побудова системи аналізу стійкості фінансової системи є надзвичайно важливим та актуальним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань стійкості фінансової системи, зокрема виокремленню її індикаторів та побудові адекватної системи оцінювання, присвячено

праці вітчизняних та зарубіжних дослідників: Н. Веллінка, В.І. Міщенко [2], О.І. Петрика [5], Б.І. Пшика [6], М. Фута [2] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми – поглиблення теоретико-методичних підходів та розроблення практичних рекомендацій щодо оцінювання стійкості фінансової системи України.

Завдання статті – сформулювати систему показників для моделювання оцінки стійкості фінансової системи України, запропонувати інтегральний показник стійкості фінансової системи України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для розв'язання завдання, поставленого нами у зазначеній роботі, вбачається за доцільне перерахувати основні етапи розрахунку зазначеного показника:

- 1) вибір показників що формують репрезентативну вибірку для проведення експертних оцінок;
- 2) з'ясування кількості експертів та безпосереднє проведення анкетування;
- 3) обробка результатів експертних оцінок, що визначає перелік основних показників, які будуть застосовуватись при побудові інтегрального показника за допомогою багатовимірного ранжування;
- 4) стандартизація обраних показників;
- 5) визначення вагових коефіцієнтів;
- 6) агрегування показників за допомогою адитивної згортки.

Враховуючи аналіз підходів щодо оцінювання стійкості фінансової системи, можна говорити про складність вибору показників при формуванні інтегрального показника стійкості фінансової системи країни, адже для його побудови оптимальним є використання трьох-шести показників. Усвідомлюючи багатогранність системних взаємозв'язків між показниками стійкості фінансової системи та їх розгалуженість, першочерговим завданням має бути визначення тієї їх вибірки, яка б не мала тісного кореляційного зв'язку та легко визначалась пересічною особою.

Формування переліку показників здійснювалося за трьома основними принципами: репрезентативності; достовірності; інформаційної доступності.

Розуміючи тісноту зв'язку між різними секторами економіки та ефективним функціонуванням фінансової системи, доцільним є виокремлення п'яти показників фінансової стійкості банківської системи з-поміж інших (частки простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі, кредитів, наданих банками резидентам України, рентабельності активів банків, співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів банків, співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань банків), шести показників фінансової стійкості державного сектору (відношення обсягу державного та гарантованого державного боргу до ВВП, відношення валового зовнішнього боргу до ВВП, відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, відношення дефіциту/профіциту бюджету до ВВП, рівня перерозподілу ВВП через зведений бюджет, відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету), одного показника стійкості платіжного балансу, світового товарного і фінансового ринку (сальдо поточного рахунку у відсотках до ВВП), трьох показників валютного ринку (індексу змін офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США, частки кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів, рівня доларизації грошової маси), двох показників грошово-кредитного ринку (питомої ваги готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси (M0/M3), співвідношення боргу корпоративного сектору до власного капіталу), одного показника сектора нефінансових корпорацій (співвідношення боргу корпоративного сектору до власного капіталу) та двох показників сектору домогосподарств (боргу домогосподарств по відношенню до ВВП, обслуговування та погашення боргу домогосподарств відносно їхніх доходів).

Враховуючи той факт, що активи небанківських фінансових установ є досить незначними порівняно з активами банків і станом на 01.01.2014 складають 100,8 млрд грн (8,2% від загальної суми активів усіх фінансових установ) та згаданий показник коливається в межах 7% ВВП [1], є недоцільним використання показників зазначених фінансових інститутів при визначенні інтегрального показника стійкості фінансової системи. Це ж стосується і ринку цінних паперів.

Подальше виокремлення показників, які б мали значний рівень впливу на зміну інтегрального показника стійкості фінансової системи, здійснювався методом експертної оцінки.

Протягом досліджуваного періоду 33-м експертам було запропоновано заповнити оці-

нювальний бланк експертної оцінки, в якому позначити вплив певного запропонованого показника на інтегральний показник стійкості фінансової системи в межах від 1 до 19 (де ранг за номером 1 присвоюється показнику з найбільшим впливом на стійкість фінансової системи, а 19 – з найменшим).

Варто зазначити, що число показників, що досліджуються експертами, не повинно перевищувати 20, адже у такому разі буде ускладнена оцінка фактору. А кількість експертів, що бере

Таблиця 1

**Нумерація показників
для аналізу експертних оцінок**

Показники	Привласнений номер
Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, %	1
Рентабельність активів банків, %	2
Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %	3
Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів банків, разів	4
Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань банків, %	5
Відношення обсягу державного та гарантованого державного боргу до ВВП, %	6
Відношення валового зовнішнього боргу до ВВП, %	7
Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, %	8
Відношення дефіциту/профіциту бюджету до ВВП, %	9
Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %	10
Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, %	11
Сальдо поточного рахунку у відсотках до ВВП, %	12
Індекс змін офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США, середній за період	13
Частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів, %	14
Рівень доларизації грошової маси, %	15
Питома вага готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси (M0/M3), %	16
Співвідношення боргу корпоративного сектору до власного капіталу, %	17
Борг домогосподарств по відношенню до ВВП, %	18
Обслуговування та погашення боргу домогосподарств щодо їхніх доходів, %	19

участь в анкетуванні, має бути досить великою (33 особи) через необхідність забезпечення об'єктивності оцінюваних результатів, що можливо при перевищенні у 2-3 рази кількості експертів над кількістю показників.

Основною перевагою проведення індивідуальної експертизи є швидкість отримання необхідної інформації для реалізації поставлених завдань. Недоліком є високий рівень суб'єктивності, що може негативно вплинути на підсумковий результат у разі некомпетентності експерта.

Для вибору основних фінансових показників, що будуть брати безпосередню участь у побудові інтегрального показника, застосуємо метод рангової кореляції, що здійснюється у три етапи:

I етап – за проаналізованими показниками, яким експертами було привласнено ранги, визначимо середнє значення рангу, що характеризує узагальнену думку про значущість показника. Усі дані були занесені у відповідну аналітичну таблицю (зазначена таблиця, через обмеження друкованих сторінок не відображена у статті), привласнюючи кожному показнику відповідний номер (див. табл. 1).

Відповідно до аналітичної таблиці було виділено групу з п'яти показників, що найбільше впливають на стійкість фінансової системи країни, а саме:

- 1) відношення дефіциту/профіциту бюджету до ВВП (ранг фактора 1);
- 2) індекс змін офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США (ранг фактора 2);
- 3) відношення валового зовнішнього боргу до ВВП (ранг фактора 3);
- 4) відношення обсягу державного та гарантованого державного боргу до ВВП (ранг фактора 4);
- 5) рентабельність активів банків (ранг фактора 5).

II етап – перевіримо міру узгодженості думок експертів. Для цього використаємо такий показник рангової кореляції як коефіцієнт конкордації:

$$W = \frac{12}{m^2(n^3 - n)} \sum_{i=1}^n \left[\sum_{j=1}^m x_{ij} - \frac{m(n+1)}{2} \right]^2, \quad (1)$$

де m – кількість експертів;

n – кількість факторів;

x_{ij} – ранг показника, проставлений i -м експертом за j -м номером показника.

У нашому випадку, враховуючи, що $m=33, n=19, \frac{m(n+1)}{2} = 330$, коефіцієнт конкордації складе 0,933. Розраховане значення показника свідчить про значну узгодженість думок експертів, адже, якщо $W=1$, то думки експертів збігаються, якщо $W=0$, то думки неузгоджені.

III етап – встановимо значущість коефіцієнтів рангової кореляції, тобто визначимо, чи можна довіряти отриманим значенням та висновкам. Для цього використаємо формулу обчислення критичної точки:

$$x_{\phi}^2 = m(n-1)W \quad (2)$$

та за рівнем значущості α і числу ступенів свободи $q=n-1$ в таблицях Пірсона знаходять критичне значення $x_{кр}^2$.

Якщо $x_{\phi}^2 > x_{кр}^2$, то коефіцієнту конкордації можна довіряти і отримані за його допомогою висновки є достовірними.

У нашому випадку значення $x_{\phi}^2 = 552, x_{кр}^2 = 28,86$ (при $\alpha = 0,05$ (5% імовірність того, що знайдений у вибірці зв'язок між змінними є лише випадковою особливістю даної вибірки $\alpha = 0,05$ – «припустима границя рівня помилок») та $q=18$).

Оскільки $x_{\phi}^2 > x_{кр}^2$, то можна зробити висновок про значимість коефіцієнта конкордації, що додатково підтверджує висновок про узгодженість думок експертів.

Наступним етапом розрахунку інтегрального показника стійкості фінансової системи є необхідність стандартизації (нормування) показників, що формують модель оцінки. Здійснення зазначеного етапу пов'язане з тим, що обрані показники мають різні одиниці вимірювання, що недопустимо при побудові адитивної згортки.

У разі немонотонної залежності інтегрального показника від значень показників, що його

Таблиця 2

Оптимальні значення показників стійкості фінансової системи України

Назва показника	Оптимальне значення	Мінімальний інтервал оптимального значення (+,-)	Максимальний інтервал оптимального значення (+,-)
Відношення дефіциту/профіциту бюджету до ВВП	3	1	2
Індекс змін офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США	104	2	3
Відношення валового зовнішнього боргу до ВВП	40	5	9
Відношення обсягу державного та гарантованого державного боргу до ВВП	20	10	15
Рентабельність активів банків	1	0,5	0,75

Джерело: складено автором на підставі даних Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [3]

формують (тобто коли між $x_{\min}$ та $x_{\max}$ є певна оптимальна точка $x_{\text{опт}}$, де значення показника є найкращим), стандартизація показників відбувається за такими формулами:

– у разі, якщо збільшення значення показника сприяє збільшенню інтегрального показника, тобто показник є стимулятором [4, с. 21]:

$$\bar{x}_i = 1 - \frac{(x_i - x_{\text{опт}})}{(x_{\text{max}} - x_{\text{опт}})}, i = \overline{1, n}; \quad (3)$$

– у разі, якщо збільшення значення показника сприяє зменшенню інтегрального показника, тобто показник є дестимулятором [4, с. 21]:

$$\bar{x}_i = 1 - \frac{(x_i - x_{\text{опт}})}{(x_{\text{опт}} - x_{\text{min}})}, i = \overline{1, n}; \quad (4)$$

Використовуючи законодавчий метод, визначимо оптимальні значення показників, які занесемо у таблицю (табл. 2).

Далі згідно з формулами (3) (показник рентабельності активів банків) та (4) (відношення дефіциту/профіциту бюджету до ВВП, індекс змін офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США, відношення валового зовнішнього боргу до ВВП, відношення обсягу державного та гарантованого державного боргу до ВВП) проведемо розрахунки по стандартизації перерахованих показників, використовуючи відповідні статистичні дані, та відобразимо їх у таблиці (табл. 3).

Далі для розрахунку інтегрального показника стійкості фінансової системи, що визначається за формулою:

$$I = \sum_{i=1}^n a_i z_i, \sum a_i = 1, 0 \leq a_i, z_i \leq 1, \quad (5)$$

де a_i – ваговий коефіцієнт;

z_i – нормалізований показник,

необхідно визначити вагові коефіцієнти нормалізованих показників. Для цього застосуємо правило Фішберна, яке дає можливість визначити рівень значущості показників на основі їхнього ранжування:

$$r_i = \frac{2(N - i + 1)}{(N + 1)N}, \quad (6)$$

де r_i – ваговий коефіцієнт i -го показника сукупності;

N – кількість показників сукупності;

i – ранг показника сукупності.

Таким чином, ваговий коефіцієнт показника відношення дефіциту/профіциту бюджету до ВВП буде складати:

$$r_1 = \frac{2(5 - 1 + 1)}{(5 + 1)5} = 0,33,$$

– ваговий коефіцієнт показника індексу змін офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США:

$$r_2 = \frac{2(5 - 2 + 1)}{(5 + 1)5} = 0,27,$$

– ваговий коефіцієнт відношення валового зовнішнього боргу до ВВП:

$$r_3 = \frac{2(5 - 3 + 1)}{(5 + 1)5} = 0,2,$$

– ваговий коефіцієнт відношення обсягу державного та гарантованого державного боргу до ВВП:

$$r_4 = \frac{2(5 - 4 + 1)}{(5 + 1)5} = 0,13,$$

– ваговий коефіцієнт рентабельності активів банків:

$$r_5 = \frac{2(5 - 5 + 1)}{(5 + 1)5} = 0,07,$$

Отже, інтегральний показник стійкості фінансової системи України відповідно до проведених розрахунків буде мати такий вигляд:

$$I_{\text{сфс}} = 0,33 \cdot z_1 + 0,27 \cdot z_2 + 0,2 \cdot z_3 + 0,13 \cdot z_4 + 0,07 \cdot z_5, \quad (7)$$

де $I_{\text{сфс}}$ – індекс стійкості фінансової системи;

z_1 – значення i -го нормалізованого показника сукупності, що відображає відношення дефіциту/профіциту бюджету до ВВП;

z_2 – значення i -го нормалізованого показника сукупності, що відображає індекс змін офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США;

z_3 – значення i -го нормалізованого показника сукупності, що відображає відношення валового зовнішнього боргу до ВВП;

z_4 – значення i -го нормалізованого показника сукупності, що відображає відношення обсягу державного та гарантованого державного боргу до ВВП;

Таблиця 3

Нормалізовані значення показників стійкості фінансової системи України у період 2007–2014 років

Показники	Роки							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Відношення дефіциту/профіциту бюджету до ВВП, (z_1)	0,99	1,00	0,42	0	0,90	0,47	0,33	0,94
Індекс змін офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США, (z_2)	1,00	0,30	0	0,31	0,32	0,32	0,32	0,06
Відношення валового зовнішнього боргу до ВВП, (z_3)	1,00	1,00	0	0,07	0,34	0,36	0,31	0
Відношення обсягу державного та гарантованого державного боргу до ВВП, (z_4)	0,68	1,00	0,10	0,01	0,17	0,09	0	0
Рентабельність активів банків, (z_5)	1,00	0,92	0	0,50	0,62	0,82	0,77	0,05

Джерело: складено автором на підставі власних розрахунків за офіційними даними НБУ [1]

z_i – значення i -го нормалізованого показника сукупності, що відображає рентабельність активів банків.

Для можливості інтерпретації значень отриманого інтегрального показника необхідно визначити межі оптимального та достатнього значення при нормалізації. Результати внесемо у таблицю 4.

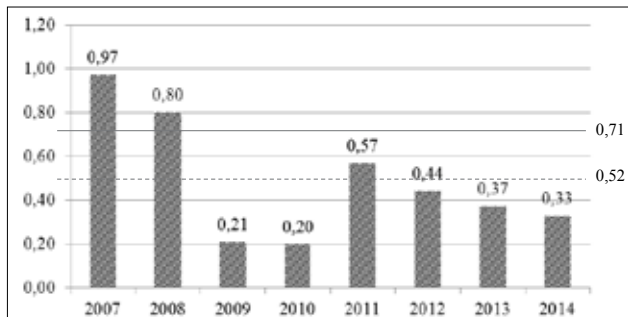
Таким чином, нижня межа оптимального значення інтегрального показника стійкості фінансової системи складає 0,71, а нижня межа достатнього значення інтегрального показника стійкості фінансової системи – 0,52. Тобто за умов, коли значення інтегрального показника буде менше 0,52, можна вважати, що стан фінансової системи є незадовільним (або критичним), при знаходженні показника у проміжку 0,52-0,71 та вище, можна говорити про задовільний стан стійкості фінансової системи до дестабілізуючих факторів.

Використовуючи дані таблиці 3 та формулу (7), проведемо розрахунки інтегрального показника стійкості фінансової системи за період 2007–2014 років:

$$I_{\text{сфс}} 2007 = 0,33 \cdot 0,99 + 0,27 \cdot 1 + 0,2 \cdot 1 + 0,13 \cdot 0,82 + 0,07 \cdot 1 = 0,97$$

$$I_{\text{сфс}} 2008 = 0,33 \cdot 1 + 0,27 \cdot 0,3 + 0,2 \cdot 1 + 0,13 \cdot 1 + 0,07 \cdot 0,92 = 0,80$$

$$I_{\text{сфс}} 2009 = 0,33 \cdot 0,42 + 0,27 \cdot 0 + 0,2 \cdot 0,04 + 0,13 \cdot 0,51 + 0,07 \cdot 0 = 0,21$$

Інтегральний показник:
 ————— оптимальний рівень
 - - - - - достатній рівень

Рис. 1. Значення інтегрального показника стійкості фінансової системи України за 2007–2014 рр.

Джерело: складено автором на підставі власних розрахунків

$$I_{\text{сфс}} 2010 = 0,33 \cdot 0 + 0,27 \cdot 0,31 + 0,2 \cdot 0,11 + 0,13 \cdot 0,45 + 0,07 \cdot 0,5 = 0,20$$

$$I_{\text{сфс}} 2011 = 0,33 \cdot 0,9 + 0,27 \cdot 0,32 + 0,2 \cdot 0,36 + 0,13 \cdot 0,54 + 0,07 \cdot 0,62 = 0,57$$

$$I_{\text{сфс}} 2012 = 0,33 \cdot 0,47 + 0,27 \cdot 0,32 + 0,2 \cdot 0,39 + 0,50 \cdot 0,09 + 0,07 \cdot 0,82 = 0,44$$

$$I_{\text{сфс}} 2013 = 0,33 \cdot 0,33 + 0,27 \cdot 0,32 + 0,2 \cdot 0,33 + 0,45 \cdot 0 + 0,07 \cdot 0,77 = 0,37$$

$$I_{\text{сфс}} 2014 = 0,33 \cdot 0,94 + 0,27 \cdot 0,06 + 0,2 \cdot 0 + 0,45 \cdot 0 + 0,07 \cdot 0,05 = 0,33$$

Отримані результати представимо графічно на рисунку 1.

Як видно з рисунка 1, найбільш критичний стан фінансової системи простежується у період 2009 та 2010 років (значення показника 0,152 та 0,134 відповідно), що є наслідками впливу світової фінансової кризи 2008 року і, у нашому випадку, пов'язано з негативною динамікою індексу змін офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США; збільшенням валового зовнішнього боргу при паралельному зменшенні ВВП, негативними змінами ефективності діяльності банків, що передусім відображається через падіння показників рентабельності.

2007, 2008 та 2011 роки можна охарактеризувати як роки із задовільним функціонуванням фінансової системи. Значення інтегрального показника стійкості фінансової системи у зазначений період склало 0,954, 0,804 та 0,518 відповідно.

Спадна динаміка показників 2012–2014 років (з 0,44 до 0,33 відповідно) свідчить про проблеми розвитку реальної економіки країни, необхідності погашення зовнішніх та внутрішніх боргів держави, а також загострення політичної кризи.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Відсутність законодавчо врегульованої та науково обґрунтованої системи оцінювання стійкості фінансової системи країни дозволила запропонувати власний підхід оцінювання зазначеної економічної категорії шляхом багатовимірного ранжування.

У процесі визначення інтегрального показника оцінювання стійкості фінансової системи засобами теорії адитивної цінності за допомогою методів експертної оцінки було визначено п'ять основних показників, які суттєво впли-

Таблиця 4

Межі оптимального та достатнього рівнів значення показників стійкості фінансової системи

Назва показника	Оптимальне значення	Оптимальний рівень (нижня межа)	Достатній рівень (нижня межа)
Відношення дефіциту/профіциту бюджету до ВВП	3	0,66	0,33
Індекс змін офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США	104	0,98	0,97
Відношення валового зовнішнього боргу до ВВП	40	0,87	0,77
Відношення обсягу державного та гарантованого державного боргу до ВВП	20	0,5	0,25
Рентабельність активів банків	1	0,5	0,25

Джерело: складено автором на підставі даних Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [3]

вають на підсумковий показник (відношення дефіциту/профіциту бюджету до ВВП, індексу змін офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США, відношення валового зовнішнього боргу до ВВП, відношення обсягу державного та гарантованого державного боргу до ВВП, рентабельність активів банків).

Результатом проведеного дослідження стало визначення інтегральний показник стійкості фінансової системи за таким алгоритмом: $I_{\text{сфс}} = 0,33 \cdot z_1 + 0,27 \cdot z_2 + 0,2 \cdot z_3 + 0,13 \cdot z_4 + 0,07 \cdot z_5$.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Індикатори фінансової стійкості [Електронний ресурс] // [Офіційний сайт Національного банку України]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/bank_supervision/index.htm. – Назва з екрану.
2. Міщенко В.І. Організаційно-методичні підходи до запровадження в НБУ системи оцінки стійкості фінансової системи : Інформаційно-аналітичні матеріали / За ред. д.е.н., проф. В.І. Міщенко, к.е.н., доц. О.І. Кіреєва і к.е.н. М.М. Шаповалової. – Київ : Центр наукових досліджень НБУ, 2005. – 97 с.
3. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.
4. Новосад В.П. Методологія експертного оцінювання: Конспект лекцій для використання в навчальному процесі в системі підвищення кваліфікації кадрів / В.П. Новосад. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – 56 с.
5. Петрик О. Якою має бути організаційна структура банківського нагляду в Україні? / О. Петрик // Вісник НБУ. – 2009. – № 11. – С. 3-7.
6. Пшик Б.І. Фінансова стабільність: сутність та особливості прояву / Б.І. Пшик // Вісник СевНТУ. – 2013. – № 138. – С. 91-96.
7. Crockett A. The Theory and Practice of Financial Stability / A. Crockett // GEI Newsletter Issue. Global Economic Institutions. – 1997. – № 6 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.cepr.org/gei/6rep2.htm>.
8. Foot M. What is financial stability and how do we get it? // ACI (UK) The Roy Bridge Memorial Lecture. – 2003. – 3 April [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.fsa.gov.uk/Pages/Library/Communication/Speeches/2003/sp122>.